

gloatei înconjurătoare «un vers de fier și pară... mistuitor, în flăcări de scîrbă și amar!» În *Mascarada* experimentata baroană Ștral, dăscălindu-l pe tînărul (încă prea «verdele») prinț Zvezdici, îi spune pe șleau:

Un om lipsit de orîșice avînt,
Rău, egoist, ateu, dar slab din fire;
Sufletul tău e-ogîndă credincioasă
A lumii noastre care se scaldă-n strălucire,
Dar care-i falsă-n fond și găunoasă.
Ai vrea o viață plină și bogată,
Să te înalțe deodată
Pe cel mai falnic pisc,
Dar focul pasiunii îți displace;
Vrei să ai tot, dar nu știi cum ai face
Să capeți totul fără nici un risc.
Disprețuiești pe răi și pe mișei,
Totuși te lași minat și dus de ei¹.

(În românește de Al. Philippide)

Celor asemănători cu Zvezdici care vor să fie buni, dar, pentru că sînt slabi se lasă «mînați și duși» de către cinicii lipsiți de inimă și mîndrie, Lermontov le opune pe *eroul* său, pe omul tare, suficient de tare ca să-și dea seama că într-o lume dominată de cinism numai acela care reușește să devie tot atît de cinic ca și cei din jur își poate păstra puritatea și demnitatea. Arbenin se autodefineste parcă în contrast cu Zvezdici:

Oricit aș vrea, aici nu pot petrece.
Mi-e stearpă-nchipuirea și inima mi-e rece.
Mulțimea asta n-are nici un haz
Cu ea nu-mi aflu nici o legătură.

Inaderența totală a lumii corupte la idealurile de demnitate și frumusețe umană îl absolvă pe geniul lucid de orice obligație morală față de cei din jur — iată cum ar putea fi formulată a posteriori — după cît ni se pare, concluzia spre care l-a condus pe Lermontov revolta lui romantică. În acest sens se impun, ca izvorînd nemijlocit din substanța însăși a poeziei lermontoviene, și aprecierile lui Herzen: «Trebuie să știi să urăști iubind, să disprețuiești ca să-ți aperi umanitatea: trebuie să posezi o mîndrie fără margini, ca să ții capul sus, avînd lanțuri la mîini și la picioare»². Strigătul rebel al lui Lermontov se afirmă astfel ca o culme a romantismului, dar și ca o negare a lui, pentru că presupune renunțarea la poziția strict contemplativă, și, dimpotrivă, implică intervenția activă; eliberat de cătușele obligațiilor morale, *eroul se întoarce* în lume pentru a se răzbuna pe ea, pedepsindu-i pe impostori. Dar o atare ipostază a eroului îl obligă pe scriitor și la observație, la denunțarea în substanță a lumii ce nu «merita altă soartă», presupune deci demistificarea falsei străluciri, scoaterea la iveală a meschinăriei ascunse, ceea ce însă însemna implicit adoptarea și a unei alte viziuni estetice, a aceleia ce se va concretiza mai tîrziu în curentul realismului critic. Începutul de cotitură și-a găsit expresia cea mai pregnantă în romanul *Un erou al timpului nostru*, dar ca să ajungă acolo Lermontov trebuia să-și afirme idealul și printr-o capodoperă — *Demonul*.

Romantic prin temă, viziune estetică, subiect, intonație, stil, poemul *Demonul* îl ispitește firesc pe cercetător să stabilească cele mai variate filiațiuni

¹ Versurile din *Mascarada* se dau după ediția: Lermontov, *Teatru*, ELU — București, 1963.

² Ediția citată, p. 476.